

תוכן עניינים

1.	מבוא.....	2.
2.	שאלת מחקר.....	2.
3.	רציונאל.....	3.
4.	סקירת ספרות.....	3-8.
5.	מתודולוגיה.....	8.
6.	ממצאים ודין.....	8-11.
7.	סיכום.....	11-12.
8.	ביבליוגרפיה.....	13.

מבוא

השפה העברית המדוברת מבוססת על הקאנון המקראי שממנו נוצקת הן דרך יצירת המילים ואופן הדיבור, והן הערכים שמאחורי המילים והשפה. בשל הייחוד של העברית כשפה בעלת הבחנה מגדרית ברורה, ניתן לבחון גם את אידאולוגיות מאחורי הקביעות על אופן הדיבור והפניה בעברית. נראה כי התפיסה המקובלת, וזו שנקבעה על-ידי האקדמיה ללשון, היא כי הפניה הבסיסית או הסתמית, הינה בלשון זכר. אף שנראה כי קיימת בתקשורת וברשתות החברתיות תנועה המנסה להכליל את שני המגדרים בפניה אליהם, באמצעות כתיבה עם לוכסן – אתם/אתן או באמצעות שילוב של מילים מוטות מגדר למילה אחת – אתם/אתן או אתם/אתן, וכן פתרונות נוספים, נראה כי האקדמיה אינה מעוניינת לאמץ שינויים אשר יכלילו את הנשים, גם במצבים בהם ישנו רוב נשי:

"בציבור מתהלכת שמועה ולפיה החליטה האקדמיה שבמקרים שיש רוב נשים יש לנקוט לשון נקבה. אבל זו אינה אלא שמועה, ואין לה על מה שתסמוך. צורת הזכר בעברית משמשת לא רק לזכר. היא גם הצורה שאנחנו נוקטים כשאין לנו צורך להבחין במין – כלומר היא גם הצורה הסתמית, הלא מסומנת. על כן צורת הזכר יפה גם לנקבות, מה שאין כן צורת הנקבה: זו מציינת רק נקבה ומוציאה את הזכר. זו דרכה של העברית." (איך פונים לקבוצה שרובה נשים, ללא מחבר, ללא תאריך)

אף שאקדמיה היא הקובעת את חוקי העברית, והמוסדות הציבוריים כפופים להחלטותיה במסמכים הרשמיים, אין באפשרותה לשלוט במוצא פיהם של אנשים. כך, חברת הכנסת מרב מיכאלי בחרה שלא להישמע לתכתיבי המקרא והאקדמיה ללשון, והחלה, עוד בהיותה אשת תקשורת, לפנות בלשון רבות הן לרוב נשי והן לרוב גברי. אף שבחירתה הלשונית עוררה זעם ציבורי וכן לעיתים הפכה לבדיחה ומטבע לשון המסמל "טרחנות פמיניסטית", נראה כי בחירה לשונית זו החלה בשנים האחרונות לחלחל אל השיח התקשורתי, הפוליטי והכללי.

שאלת מחקר

במהלך עבודה זו נבחנת שאלת המחקר: כיצד הבחירה של חברת הכנסת מרב מיכאלי להשתמש בלשון נקבה כאקט פמיניסטי מחלחל לשיח פוליטי וכללי?

רציונאל

השפה העברית הינה ייחודית בשל האבחנה המגדרית בכינויי גוף שני יחיד ורבים. שפת הדיבור השגורה כוללת פניה מגדרית בלשון זכר, בשיח הפרטי – בשיחה בין אישית, ולעיתים אף כאשר בנות השיחה הן נשים; בשיח התקשורתי – הפניה הכללית או הסתמית היא הפניה הבסיסית בלשון זכר; בשיח הציבורי – טפסים במוסדות ציבוריים ובחינות במוסדות לימוד פונים לרוב בלשון זכר לקוראיהם; פניה לקבוצה מעורבת, או אף לקבוצה בה ישנו רוב נשי, נעשית בלשון זכר. בשל כך, נשים, אשר היסטורית היו ממודרות מהשיח הציבורי, התקשורתי והפוליטי, נותרות שקופות ושפת הדיבור ההגמונית בלשון זכר מקבעת את עליונות הגברים על הנשים. טענות אידאולוגיות וחברתיות רבות קושרות בין הלשון למציאות פוליטית, ומבקשות שינויים דקדוקיים אשר עתידים להשפיע על החברה בפועל. דוגמא לכך הינה חברת הכנסת מרב מיכאלי ודיבורה בלשון נקבה בניגוד לחוקי הדקדוק העברי. זאת במטרה להעביר מסר פמיניסטי, להוות דוגמא לפעילות פמיניסטית ולהשפיע באמצעות השיח על המציאות. בשל כך, בחינה של אופן החלחול של בחירתה לשיח הפוליטי, הציבורי והחברתי, הינה רבת משמעות בחקר עיצוב השיח הפוליטי וגורמי השפעתו.

סקירת ספרות

הקשר בין שפה לפוליטיקה נחקר כבר ביוון העתיקה, אז כבר נטען כי לשימוש בשפה יש קשר עמוק להתנהגות פוליטית של נציגי הציבור (Kampf, 2015). גם במקרא ישנן דוגמאות לשימוש בשפה ככלים להעברת מסר אידאולוגי. כך לדוגמא טאבו לשוני (איסור על שימוש במילים הטעונות בקונוטציות לא רצויות) ו"לשון נקייה" (שימוש במילים חלופיות) היו ידועים עוד בתקופת עריכת הקאנון המקראי (ניר, 1998).